

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 76 (2025), 211-231.

Geliş/Received: 30.12.2024

Kabul/Accepted: 21.05.2025

DOI: 10.46955/ankuayd.1610315

(Araştırma Makalesi/Research Article)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İSPANYA ARŞİVLERİ

SPANISH ARCHIVES IN TERMS OF THE HISTORY STUDIES OF THE REPUBLIC OF TÜRKİYE

BERKSAN GÜLSOY*

ÖZ

Geçmiş ile bugün arasında bağlantı sağlamak için mühim bir görev üstlenen arşivler devletlerin ve milletlerin en kıymetli belleği olarak işlev görmektedir. Ülkeler arası ilişkilerin yazımında arşivlerin önemi de zaman geçtikçe artmaktadır. Bu çalışma Türkiye-İspanya ilişkileri bağlamında daha önce üzerinde çok durulmayan İspanya arşivlerini tanıtmayı amaçlamaktadır. Cumhuriyet Dönemi Türk-İspanyol ilişkilerine dair belgeleri içeren İspanyol arşivlerin hepsi Madrid ve Madrid'e yakın mesafedeki şehirlerde yer almaktadır. Öte yandan arşivlerin Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından sahip oldukları fonlar çalışmada anlatılmıştır. Diğer taraftan arşivlerin tarihçesine, özelliklerine ve sistemlerine değinilmiştir. Araştırmacıların bahsedilen arşivlerde rahat çalışma yapmaları için de kullanışlı bilgiler paylaşılmıştır. Çalışma oluşturulurken nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Öncelikle arşivlerden edinilen deneyimler ve gözlemlerden yola çıkılarak nitel veriler toplanmıştır. Daha sonrasında elde edilen nitel veriler analiz edilmiş ve konu hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Son aşamada Türkiye Cumhuriyeti tarihi bağlamında İspanyol arşivleri hakkında önemli bilgiler yazıya dökülmüştür. Ayrıca Türkiye-İspanya ilişkilerini inceleyecek araştırmacılar için çalışmanın bir rehber olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arşiv, Cumhuriyet Dönemi, İspanya, Türkiye, Türkiye-İspanya ilişkileri.

ABSTRACT

Archives, which undertake a crucial role in establishing a connection between the past and the present, serve as the most valuable memory of states and nations. The importance of archives in documenting international relations has grown over time. This study aims to introduce Spanish archives, which have not been extensively explored before, in the context of Turkey-Spain relations. All Spanish archives containing documents on Turkish-Spanish relations during the Republican Period are located in Madrid and nearby cities. Moreover, the collections within these archives, significant to the history of the Republic of Turkey, are discussed in the study. Additionally, the history, characteristics, and systems of the archives are examined. Practical information is shared to help researchers work more effectively in these archives. Qualitative research methods were preferred in the preparation of this study. Initially, qualitative data were collected based on experiences and observations gathered from the archives. Subsequently, the collected qualitative data were analyzed, leading to detailed insights on the topic. In the final stage, important information about Spanish archives in the context of the history of the Republic of Turkey was documented. Furthermore, the study aims to serve as a guide for researchers examining Turkey-Spain relations.

Key Words: Archive, Republican Period, Spain, Türkiye, Türkiye-Spain Relations.

*Dr, İstanbul/Türkiye, E-Posta: gulsoyberksan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6101-4770

Extended Abstract

Archives, which play a crucial role in establishing a connection between the past and the present, serve as the most valuable memory of states and nations. The importance of archives in documenting international relations has grown over time. This study aims to introduce Spanish archives, which have not been extensively explored before, in the context of Turkey-Spain relations. All Spanish archives containing documents on Turkish-Spanish relations during the Republican Period are located in Madrid and nearby cities. Moreover, the collections within these archives, significant to the history of the Republic of Turkey, are discussed in the study. Additionally, the history, characteristics, and systems of the archives are examined. Practical information is shared to help researchers work more effectively in these archives. Qualitative research methods were preferred in the preparation of this study. Initially, qualitative data were collected based on experiences and observations gathered from the archives. Subsequently, the collected qualitative data were analyzed, leading to detailed insights on the topic. In the final stage, important information about Spanish archives in the context of the history of the Republic of Turkey was documented. Furthermore, the study aims to serve as a guide for researchers examining Turkey-Spain relations.

Archives, which function as primary sources in historical studies, are of great importance. On the other hand, the use of foreign archives while writing about the relations between countries increases the value of the study. When writing about Turkey-Spain relations during the Republican Era, it is absolutely necessary to use the archives in Spain. In this context, six Spanish archives are of great importance for the study of the history of the Republic of Turkey. Especially the reports prepared by Spanish diplomats on the relations during and after the National Struggle are valuable. They conveyed the developments in Turkey to Madrid from the first years of the Republic. On the other hand, Spanish diplomats conveyed information to the center not only on Turkey's diplomacy and foreign policy but also on economic, cultural and sporting issues.

On the other hand, it is possible to access many news articles about Turkey remotely through the digital newspaper archives in Spain. Turkish researchers should use newspaper archives to analyze political, social, military and cultural developments from a Spanish perspective. Newspaper archives are needed to write about Turkey-Spain relations by referring to primary sources. Digital newspaper archives can be used to establish a connection with the events of the period.

In addition, the General Archive of the Ministry of Foreign Affairs, European Union and Cooperation has been closed for many years, which increases the importance of the National History Archive and the General Archive of Administration under the Ministry of Culture. However, documents after 1960 cannot be accessed due to confidentiality or the lack of transfer of folders from the Archives of the Ministry of Foreign Affairs to the General Archive of Administration. It should also be noted that until 2024 it was very difficult to conduct research in the Spanish archives of the Ministry of Culture. Thanks to changing legislation, researchers can now access archival documents more easily. In addition, it is anticipated that new documents on the Republic of Turkey will emerge after the reopening of the General Archive of the Ministry of Foreign Affairs, European Union and Cooperation. On the other hand, the documents in the General Military Archive of Avila and the General Military Archive of Guadalajara, which operate under the Spanish Ministry of Defense, shed light on Turkish and Spanish relations during the Spanish Civil War. In this context, the importance of these two archives increases in terms of studies on the history of the Republic of Turkey.

However, the fact that archives other than the newspaper archives mentioned in the study do not digitize their documents and make them accessible to researchers can be expressed as the biggest drawback of the Spanish archives. For this reason, researchers need to go to Spain themselves. As a result, the archives in Spain offer original documents to researchers who conduct academic studies on Turkey-Spain relations. In addition, it should not be forgotten that works written only by utilizing Turkish sources without using Spanish archives will be one-sided. In this context, the Spanish archives become valuable for studies on the history of the Republic of Turkey.

Giriş

Tarihsel süreç içerisinde Türkler ile İspanyollar arasındaki ilk ilişkiler çatışmalar şeklinde başlamıştır. 1492 yılında siyasi birliğini tamamlayan İspanya, Osmanlı Devleti'nin karşısında kuvvetli bir rakip olarak yer almıştır.¹ XVI. yüzyıldan itibaren Orta Avrupa ve Akdeniz'de iki devlet mücadelesi vermiş ve savaşlar yapmışlardır.² Osmanlı Devleti ile İspanya arasındaki rekabetin sona ermesi 1782 yılında imzalanan barış antlaşması ile gerçekleşmiştir.³ Barış antlaşmasının ardından iki ülke arasında diplomatik yakınlaşma başlamıştır. 1857 yılında Madrid'de ilk daimî elçilik yapısı kurulmuş ve Kerkhove (Kerhof) Efendi elçi olarak buraya atanmıştır.⁴ 1898 yılından itibaren iki devlet kendi iç sorunları ile uğraşmış ve aralarındaki temaslar azalmıştır. Hatta İspanya, I. Dünya Savaşı'nda tarafsız bir rol benimsemiş ve savaşın dışında kalmayı tercih etmiştir.⁵

I. Dünya Savaşı yıllarında ve Millî Mücadele Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin durumu İspanyol arşiv belgelerine yansımıştır. Bu açıdan İspanya arşivlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra iki devlet arasındaki ilişkilerin nasıl devam ettiğini anlamak için arşiv belgelerine başvurmak gerekmektedir. Ülke çalışmalarında arşivler geçmişle günümüz arasında bağlantı kurma işlevini üstlenmektedir.⁶ Türkiye Cumhuriyeti tarihi araştırmaları için İspanya arşivlerinin büyük değeri bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma Türkiye ve İspanya arasındaki ilişkilerin yazımında ve anlaşılmasında önemli yer tutan İspanya arşivlerini tanıtmayı amaçlamaktadır.

Öte yandan Türkiye'de Cumhuriyet tarihi alanında gerçekleştirilen akademik çalışmalarda İspanyol arşivlerinden ne kadar ve nasıl yararlanıldığına dair genel bir değerlendirme yapılması yerinde olacaktır. Yasemin Türkkkan Tunali'nin kaleme aldığı *İspanyol Diplomatik Kaynaklarına göre I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de Türkiye*, adlı doktora tezinde Archivo de Ministerio de Asuntos Exteriores (Dışişleri Bakanlığı Arşivi) kullanılmış ve kaynak değeri yüksek bir çalışma oluşturulmuştur. Arşivden elde edilen belgelerde 1914-1923 yılları arasında tematik bütünlük bulunduğu ifade edilerek çalışma bu yıllar arasında sınırlandırılmıştır. İspanyol diplomatların yazdıkları raporlar kullanılarak İspanya perspektifinden 1914-1923 yılları arasında Türkiye'de yaşanan gelişmeler aktarılmıştır.⁷ Esin Tüylü Turan tarafından yazılan *İspanyol Basınında Türk Millî Mücadelesi (1918-1923)*, adlı doktora tezinde çok sayıda İspanyolca gazete kullanılarak değerli bir çalışma ortaya çıkarılmıştır. Biblioteca Nacional de España (İspanya Millî Kütüphanesi) ve Ministerio de Cultura y Deporte de España (İspanya Kültür ve Spor Bakanlığı) bünyesinde yer alan dijital gazete arşivlerinden İspanyol basına ulaşılmış ve Türkiye ile ilgili çok sayıda haber tezde kullanılmıştır. 1918-1923 yılları arasındaki Millî Mücadele Dönemi'nde yaşanan siyasi, askerî ve diplomatik gelişmelerin İspanyol basınında nasıl yankı bulduğu, İspanyol kamuoyundaki Türk ve Türkiye imajlarının nasıl görüldüğü ve bu imajda zaman içerisinde farklılıklar yaşanıp yaşanmadığı saptanmak istenmiştir.⁸

Berksan Gülsoy'un kaleme aldığı *Türkiye-İspanya İlişkileri (1923-1960)*, başlıklı doktora tezinde çok sayıda İspanyol arşiv belgelerine ve gazetelerine başvurulmuştur. Çalışmada kullanılan İspanyolca kaynaklar Archivo Histórico Nacional (Millî Tarih Arşivi), Archivo General de la Administración (İdare Genel Arşivi), Archivo General Militar de Guadalajara (Guadalajara Askerî Genel Arşivi), Archivo General Militar de Ávila (Ávila Askerî Genel Arşivi) ve Biblioteca Nacional de España'dan (İspanya Millî Kütüphanesi) elde edilmiştir. İlaveeten Biblioteca Virtual de Prensa Histórica'dan (Tarihsel Basın Sanal Kütüphanesi) dijital gazeteler taranmıştır. Türkiye-İspanya ilişkileri siyasi, diplomatik, ekonomik, kültürel ve sportif yönleriyle incelenmiştir. Kaynak değeri yüksek bir çalışma meydana getirilmiştir.⁹

¹Andrew C. Hess, *Unutulmuş Sınırlar: 16. Yüzyıl Akdeniz'inde Osmanlı -İspanyol Mücadelesi*, Çev. Özgür Kolçak, İstanbul: Küre Yayınları, 2010, 189-190.

²Özlem Kumrular, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011, 53, 56, 203.

³Pablo Martín Asuero, "İspanyol Seyyahların Gözüyle İstanbul (1784-1915)", *Las Relaciones Turco-Españolas a lo Largo de la Historia-Tarih Boyunca Türk İspanyol İlişkileri*, Yay. Haz. Zeynep Kaleli, vd., Madrid: Editorial Tam, 2008, 73.

⁴Sinan Kunalalp, "Madrid'de İlk Osmanlı Daimi Temsilcisi (1857-1860)", *Las Relaciones Turco-Españolas a lo Largo de la Historia- Tarih Boyunca Türk İspanyol İlişkileri*, Yay. Haz. Zeynep Kaleli, vd., Madrid: Editorial Tam, 2008, 61-62.

⁵María Jesús Horta "İspanya ve I. Dünya Savaşı: Sorunlu Bir Tarafsızlık", *Birinci Dünya Savaşı Odağında Tarih Boyunca Savaş*, Ed. Metin Ünver, Mustafa Tanrıverdi, İstanbul: Hiper Yayınları, 2018, 71-73.

⁶E. Semih Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2015, 37.

⁷Yasemin Türkkkan Tunali, *İspanyol Diplomatik Kaynaklarına Göre I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de Türkiye*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2016, I, 1-6.

⁸Esin Tüylü Turan, *İspanyol Basınında Türk Millî Mücadelesi (1918-1923)*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, 11-14.

⁹Berksan Gülsoy, *Türkiye-İspanya İlişkileri (1923-1960)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2025, V, VI.

Diğer taraftan İspanyol dijital gazete arşivlerini kullanarak hazırlanan yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Ayşe Tomar'ın yazdığı *İspanyol kaynaklarına göre Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti* isimli yüksek lisans tezinde 1914-1918 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin yaşadığı gelişmeler İspanyol basını gözünden aktarılmıştır.¹⁰ Beatriz Lozoya Hortelano'nun kaleme aldığı *İspanyol Basınında Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu* başlıklı yüksek lisans tezinde Biblioteca Nacional de España bağlı Hemeroteca Digital (Dijital Gazete) arşivinden yararlanılmıştır. 1919-1923 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen gelişmeler hakkında İspanyol basınında çıkan haberler incelenmiştir.¹¹ Tezler dışında İspanyol dijital gazete arşivlerini kullanarak Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendiren spesifik olayları aktaran makaleler vardır.¹²

Yukarıda bahsedilen çalışmalardan anlaşıldığı üzere Türkiye-İspanya ilişkilerini anlatan metinlerde genellikle İspanyol dijital gazete arşivlerinin kullanıldığı görülmektedir. İlave 1923 yılı sonrası Türk-İspanyol ilişkilerini anlatan akademik çalışmaların yalnızca birinde asli nitelikte olan İspanyol arşivlerinden yararlanılmıştır. Diğer tezlerde çoğunlukla ikinci el kaynaklardan ya da Türkçe araştırma eserlerinden ve gazetelerinden faydalanıldığı anlaşılmaktadır.¹³ Dolayısıyla İspanyol arşivlerinin Türk araştırmacılar için tanıtılması bu konuda yapılacak araştırmaların niteliğini artıracaktır. Türkiye ve İspanya arasındaki ilişkilerin yazımında ve anlaşılmasında önemli yer tutan İspanya arşivlerini anlatmayı hedefleyen bu çalışmada öncelikle İspanyol arşiv sistemi ve arşivleri hakkında genel bilgiler aktarılmıştır. Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından önemli kataloqlara sahip olan İspanya arşivlerine metin içerisinde yer verilmiştir. Türkiye-İspanya ilişkileri bağlamında yeterince kaynağı bulunmayan İspanyol arşivlerine değinilmemiştir.

1. Archivo General del Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación [Dışişleri, Avrupa Birliği ve İş Birliği Bakanlığı Genel Arşivi (AMAE)]

İspanyol arşivleri içerisinde Türkiye Cumhuriyeti tarihine dair en çok dokümana sahip olan arşivdir. XVIII. yüzyılda temeli atılan arşiv, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Devlet Bakanlığı Arşivi, 1938 yılından itibaren Dışişleri Bakanlığı Genel Arşivi, 2004'ten 2018'e kadar Dışişleri ve İş Birliği Bakanlığı Arşivi, 2018 yılından günümüze kadar Dışişleri, Avrupa Birliği ve İş Birliği Bakanlığı Genel Arşivi olarak adlandırılmıştır. Fiziksel konumu da zaman içinde değişen arşiv 1901 yılına kadar Kraliyet Sarayı'nda yer almıştır. Bu tarihten itibaren bakanlığın merkezi olarak donatılan Santa Cruz Sarayı'na taşınmıştır. 1950'li yıllarda tüm arşiv Santa Cruz Sarayı'na eklenen ve yeni bina olarak adlandırılan kısımda muhafaza edilmiştir.¹⁴

1984 yılında çıkarılan bir kararname ile arşiv belgelerinin erişime açılma tarihi yeniden belirlenmiştir. Kararnameye göre üzerinden yirmi beş yıl geçmiş olan arşiv belgelerinin incelenmesine izin verilmiştir.¹⁵ Ancak 2010'lu yıllara gelindiğinde İspanyol Hükûmeti tarafından birtakım erişim engelleri araştırmacılara getirilmiştir. Gizlilik konusunda bazı endişeler nedeniyle hükûmetin böyle bir karar aldığı İspanyol basınında belirtilmiştir.¹⁶ İspanyol kamuoyunda tarihçiler tarafından dile getirilen tepkiler neticesinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı ile Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı arasında bir antlaşma yapılmıştır. Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığına bağlı olan arşivlere belgelerin gönderilmesine karar verilmiştir. 1931 yılı öncesi belgeler Archivo Histórico Nacional'e, [Millî Tarih Arşivi (AHN)] 1931-1980 yılları arasındaki belgeler ise Archivo General de la Administración'a [İdare

¹⁰Ayşe Tomar, *İspanyol Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2024, IV, VI.

¹¹Beatriz Lozoya Hortelano, *İspanyol Basınında Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, III, V.

¹²Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Gündüz, "İspanyol Basınında Çanakkale Savaşları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 43 (2023); Mehmet Gündüz, "İspanyol Gazetelerinde Türk Millî Mücadelesi ve Bu Dönemde Yaşanan Gelişmeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 103 (2021); Yasemin Türkkan Tunali, "Saltanat ve Hilafetin Kaldırılışının İspanya Basınındaki Yankıları", *Bilig*, Sayı 103 (2022); Esin Tüylü Turan, "İspanyolların Gözünden Atatürk'ün Vefatı ve Cenaze Merasimi", *Tarih Okulu Dergisi*, XXXIX (2019).

¹³Ayrıntılı bilgi için bkz. Eyüp Uyanık, *Türkiye-İspanya İlişkileri (1923-1939)*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2006; Seçil Aladağ, *İspanya İç Savaşı ve Türkiye*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011. Merve Aydın, *Türk basınında Franco ve İspanya İç Savaşı*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2020. Bu tezler dışında David Salinas'ın *Las relaciones hispano-turcas durante la Segunda Guerra Mundial 1939-1945 a través de sus documentos* (Belgeler aracılığıyla 1939-1945 İkinci Dünya Savaşı sırasında İspanya-Türkiye ilişkileri) kitabından yararlanılarak yazılan bir çalışma bulunmaktadır. Bkz. Murat Yüksel, *İkinci Dünya Savaşı Döneminde Türkiye-İspanya ilişkileri (1939-1945)*, Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

¹⁴<http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/archivodetail.htm?id=37061> - Erişim 04.12.2024.

¹⁵Elisa Carolina de Santos Canalejo, "Consideraciones Sobre el Acceso a los Archivos Diplomáticos", *Boletín de la ANABAD*, 3-4 (1991), 198-200.

¹⁶https://www.elconfidencial.com/espana/2013-07-16/el-gobierno-cierra-los-archivos-historicos-de-defensa-y-exteriores_10112/ - Erişim 04.12.2024.

Genel Arşivi (AGA)] taşınmıştır. 1980 yılı ve sonrasındaki belgeler Dışişleri ve İş Birliği Bakanlığı Arşivi'nde kalmaya devam etmiştir.¹⁷

Belgelerin bahsedilen arşivlerde erişime açılması da bir süre almıştır. Bu nedenle araştırmacılar belgelere ulaşmak için sıkıntılar çekmiştir. Daha önce yaptığımız bir çalışma için Dışişleri, Avrupa Birliği ve İş Birliği Bakanlığı Genel Arşivi ile iletişime geçilmiştir. Depolardaki ve araştırmacılar odasındaki devam eden çalışmalar nedeniyle arşivin araştırmacılara kapalı olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan 2013 yılından itibaren bakanlığın tarihi belgelerinin Kültür ve Spor Bakanlığına bağlı AHN ve AGA arşivlerinde muhafaza edildiği ifade edilmiştir. Belgelere erişim sağlamak için bu arşivlere gidilmesi gerektiği aktarılmıştır.

2024 yılında tekrar AMAE ile iletişime geçilmiş ve arşivin ne zaman araştırmacılara açılacağı sorulmuştur. Çalışmalar henüz tamamlanmadığı için AMAE'nin halka açık olmadığı ve yeniden açılış tarihi konusunda bir planlama bulunmadığı söylenmiştir. Ancak AGA'da yapılan araştırmalarda Türkiye hakkında 1960-1985 yılları arasındaki belgelerde tematik ve kronolojik bütünlük görülmemiştir. Bu nedenlerden ötürü AMAE'nin tekrardan açılması Türkiye ile ilgili yeni belgelerin çıkmasına fayda sağlayacaktır. İspanyol diplomatik belgelerinde 1960 yılından sonra Türkiye'de yaşanan gelişmelerin nasıl görüldüğünü analiz etmek için Türk araştırmacıların arşive ihtiyacı vardır.

2. Archivo Histórico Nacional [Millî Tarih Arşivi (AHN)]

1866 yılında çıkarılan bir kararname AHN kurulmuş ve XIX. yüzyılın sonuna kadar Real Academia de la Historia'nın (Kraliyet Tarih Akademisi) bünyesinde kalmıştır. XIX. yüzyılın sonunda arşiv merkezini Akademi'den, Palacio de Bibliotecas y Museos Nacionales'e (Millî Kütüphane ve Müzeler Sarayı) taşımıştır. 1953 yılında arşiv günümüzdeki adresine geçerek devletin arşiv sistemi içinde nihai bir arşiv olarak belgeleri toplamaya ve düzenlemeye devam etmiştir.¹⁸ Arşivde araştırma yapmak için öncelikle kayıt olmak gerekmektedir. Kayıt için de şahsen arşivin referans sekreterliğine müracaat etmek ya da arşivin resmî internet sitesinde yer alan pdf formatındaki kullanıcı kayıt formunu doldurup ahn.referencias@cultura.gob.es e-posta adresine göndermek lazımdır.¹⁹

Arşive kayıt olduktan sonra Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkındaki belgelere ulaşmak için bizzat arşivin araştırmacı bölümüne gitmek gerekmektedir. Her ne kadar Portal de Archivos Españoles [İspanyol Arşivleri Portalı (PARES)] vasıtasıyla internet üzerinden belge araması yapılırsa da bu portal üzerinden Türkiye hakkında detaylı arşiv belgelerine ulaşımamaktadır. PARES ile sadece uzaktan temel bazı bilgilere erişim sağlanmaktadır. Zaten site üzerinden çevrim içi elde edilen belgelerin çoğu dijitale aktarılmamıştır.²⁰

Diğer taraftan arşive girmeden önce kapıdaki güvenliğe tüm araştırmacılar kimlik kartı, pasaport ya da oturum kartını göstermek zorundadır. Çalışma odasında sadece kurşun kalem, tükenmez kalem, dizüstü bilgisayar ve not defterine izin verilmektedir. Bunun dışındaki nesnelerin araştırma alanına girmeden önceki kilitli dolaplara bırakılması gerekmektedir.²¹ Kitap, sözlük vb. materyallere güvenlik endişesinden ötürü müsaade edilmemektedir. Kurallar konusunda arşiv memurları çok katı davranmaktadır. Öte yandan çalışma odasına girildiğinde öncelikle ilgili memura bir kimlik belgesi gösterilmelidir. Sonrasında araştırmacıya bir koltuk numarası verilmekte ve orada çalışması istenmektedir.

Belge talep etmek için arşiv içi bilgisayarların kullanılması gerekmektedir. Türkiye ile ilgili hangi klasörlerin olduğu arşivde yer alan katalog kitabından bulunabilmektedir. Daha sonra ilgili klasörlerin tasnif numaraları arşiv bilgisayarlarındaki programa girilmekte ve belgeler talep edilmektedir. Yapılan belge isteğinin çıktısı alınmakta ve görevliye verilmektedir. Klasörler hazır olunca araştırmacıya teslim edilmektedir.²² Belgelerin yıl-konu-içeriklerine göre tasniflenmesi de iyi yapılmamıştır. Klasörün başlığına göre bir tasnif vardır. Dahası o klasörü istediğinizde size kırmızı bir kurdele ile bağlanmış belge yığını gelmektedir. Araştırma konunuz

¹⁷Juan Carlos Pereira, Carlos Sanz Díaz, "«Todo secreto». Acuerdos secretos, transparencia y acceso a los documentos históricos de Asuntos Exteriores y Defensa.", *AYER*, 97 (2015), 247.

¹⁸<https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/quienes-somos/historia.html> - Erişim 05.12.2024.

¹⁹<https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/servicios/consulta-en-sala.html> - Erişim 05.12.2024.

²⁰<https://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/find?nm=&texto=turquia&dia1=01&mes1=01&anio1=1923&fechaInicio=1923-01-01&dia2=01&mes2=01&anio2=2000&fechaFin=2000-01-01> - Erişim 06.12.2024.

²¹<https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:be33ff51-538a-4496-b5f4-d829e7f91eed/tr-ptico-normas-de-sala-2022--amarillo.pdf> - Erişim 06.12.2024.

²² https://www.youtube.com/watch?v=vBu-0P9rUWA&ab_channel=MinisteriodeCultura - Erişim 06.12.2024.

hakkındaki belgeyi yığının tamamını inceleyerek içinden bulmanız gerekmektedir. Sonunda Türkiye ile ilintili olan o belgenin araştırma konusuyla alakalı olup olmadığını anlamak için dokümanın hepsinin okunması gerekmektedir. Türkiye’de bulunan arşivlerdeki gibi belgelerin ayrıntılı künye bilgisi AHN’de verilmemektedir.

Ayrıca 2022 yılının kasım ayına kadar belgelerin fotoğraflarının çekilmesine izin verilmemiştir. Yalnızca istenilen belgeler için araştırmacıların ücreti mukabilinde kopyalama talebinde bulunma imkânı vardır. Ancak bu isteklerin sonuçlanması çok uzun sürmekte ve araştırmacıların çalışmalarının aksamasına neden olmaktadır. 2022 yılının kasım ayından itibaren bu kural biraz esnetilmiş ve prosedürlere uygun biçimde günlük belli miktarda bireysel poz çekimi izni araştırmacılara verilmiştir. 2024 yılından itibaren kullanıcılar, bir gün boyunca danıştıkları belgelerin tamamından sınırsız sayıda fotoğraf çekme hakkına sahip olmuşlardır. Bu işlem, merkez personelinin gözetimi altında ve uygun alanlarda yapılmalıdır. Araştırma veya eğitim amaçlı olduğu sürece ücretsiz fotoğraf çekme hakkından kullanıcılar yararlanmaktadır.²³

Arşive giriş için kısıtlama yoktur, araştırmacı odasında yer olduğu sürece randevusuz kullanılabilir. Diğer taraftan Madrid dışından arşive gelen araştırmacılar için önceden yer ayırtma hizmeti tasarlanmıştır. Eğer Madrid’e uzak bir şehirden arşive gidiliyorsa bu hizmetin kullanılması önerilmektedir. Öte yandan arşivin çalışma saatleri ve ulaşım bilgileri hakkında bilgi verilmesi araştırmacılar için yararlı görülmektedir.²⁴

Öte yandan AHN’de Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında beş adet klasör bulunmaktadır. AMAE’den, AHN’ye devredilen klasörlerin son tarihi 1931 yılına aittir. Bu klasörlere ait künye bilgileri şöyledir:

1-Mº_EXTERIORES_H,1785 isimli klasör 1923-1931 yıllarını kapsamakta ve İspanya’nın Türkiye Elçiliği ile İspanya Dışişleri Bakanlığı arasındaki yazışmaları içermektedir. 1923-1925 yılları arasındaki belgelerde Türkiye’de meydana gelen iç ve dış politikaya dair önemli bilgiler vardır. 1926-1927 yıllarından sonra kaleme alınan belgelerde İspanya Elçiliğinin personel meseleleri ve muhasebe kayıtları bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendiren az sayıda evrak bu yıllardan sonra yazılmış²⁵,

2-Mº_EXTERIORES_H,1786 başlıklı klasör 1854’ten 1931 yılına kadar gelmektedir. Elçilik tarafından kaleme alınan diplomatik notlar vardır. Türkiye hakkında önemli belgeler içermemekte²⁶,

3- Mº_EXTERIORES_H,1877 serisindeki belgeler 1911-1931 yılları arasını kapsamaktadır. Siyasi bilgilerden ziyade elçiliğin muhasebe kayıtları tutulmuş²⁷,

4- Mº_EXTERIORES_H,2703 klasörü 1920-1925 yıllarını anlatmaktadır. İspanya’nın Türkiye Elçiliği ile İspanya Dışişleri Bakanlığı arasındaki yazışmaları ihtiva etmektedir. Birkaç belge dışında klasör Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendirmemekte²⁸,

5- Mº_EXTERIORES_H,2704 isimli klasör İspanya’nın Türkiye Elçiliğinden, İspanya Dışişleri Bakanlığına gönderilen siyasi yazışmaları kapsamaktadır. 1926-1929 yılları içerisinde Türkiye’de meydana gelen önemli siyasi gelişmelere dair belgelere klasörde rastlanılmaktadır.²⁹

AHN’de bulunan klasörler 1923-1929 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında çok önemli belgeler içermektedir. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Türkiye’de yapılan devrimler hakkında, 1924 yılında imzalanan

²³ <https://t.co/ChVI1vCSly>. Erişim 06.12.2024; <https://x.com/ArchivosEst/status/1768600532946756008> -. Erişim 06.12.2024; <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/servicios/consulta-en-sala/autocopia.html> -. Erişim 06.12.2024.

²⁴ <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/servicios/consulta-en-sala/cita-previa.html> -. Erişim 06.12.2024. 2024 yılı itibarıyla araştırmacı odası 16 Eylül’den 15 Haziran’a kadar Pazartesi’den Perşembe’ye 09.00 – 19.00 arası, Cuma günleri 09.00-15.00 saatleri içerisinde kullanılabilir. 16 Haziran’dan 15 Eylül’e kadar araştırmacı odası Pazartesi’den Cuma’ya 09.00’dan 15.00’e kadar açıktır. Belge talep servisi ise bahar ve kış aylarında Pazartesi’den Perşembe’ye 09.00 – 17.00, Cuma günleri 09.00-14.00 arası açıktır. Yaz aylarında Pazartesi’den Cuma’ya 09.00’dan 14.00’e kadar belge talep edilebilir. Ağustos ayında, özel günlerde ve resmi tatillerde arşivin çalışma saatleri değişebilmekte ya da kapalı olabilmektedir. Arşive gitmeden önce web sitesinden açılış ve kapanış saatlerinin kontrol edilmesi önerilir. Ayrıca arşive ulaşmak için tren, metro ve otobüs kullanılabilir. RENFE Cercanías: C-1, C-2, C-7, C-10 banliyö tren hatları ile Nuevos Ministerios durağında inip arşive varılabilir. Metro: 7 ve 10 numaraya binip Gregorio Marañón durağında, 6 numaraya binip República Argentina istasyonunda inilebilir. Otobüs: 16, 19 ve 51 numaralı hatları kullanıp Residencia de Estudiantes durağına ulaşılabilir. Otobüs dışındaki araçlar ile gelindiğinde arşive 10-15 dakika yürümek gerekmektedir. Bkz. <https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:1e5963bf-dda4-4b1d-9847-e9c74a179a6a/ahn-matriz.pdf> -. Erişim 06.12.2024.

²⁵ Archivo Histórico Nacional (AHN), Signatura: Mº_Exteriores_H,1785.

²⁶ AHN, Signatura: Mº_Exteriores_H,1786.

²⁷ AHN, Signatura: Mº_Exteriores_H,1877.

²⁸ AHN, Signatura: Mº_Exteriores_H,2703.

²⁹ AHN, Signatura: Mº_Exteriores_H,2704.

Türkiye-İspanya Dostluk Antlaşması ile ilgili bilgilere arşivden erişilmektedir. Diğer taraftan Türkiye ile İspanya arasında kurulan ilk diplomatik ilişkilere dair belgeler de vardır. Ayrıca klasördeki belgeler için Türk arşivlerindeki gibi yer numarası verilmemiştir. Öte yandan 1929 yılından sonrasındaki belgelere ulaşmak için AGA'ya gidilmesi gerekmektedir.

3. Archivo General de la Administración [İdare Genel Arşivi (AGA)]

AMAE'nin kullanıcılara kapalı olması ve AHN'deki belgelerin 1929 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendirmesi nedeniyle AGA önemli bir arşiv olarak yerini almaktadır. 1969 yılında kurulan arşivin resmî açılışı İspanya'nın siyasi yaşamında meydana gelen olumsuzluklardan ötürü 1976 yılında gerçekleşmiştir. Günümüzde AGA'nın temel gayesi, Devlet Genel İdaresi tarafından üretilen belgeleri düzenli olarak toplamak, idari merkez arşivlerinde kullanımı azalan ve ara arşive aktarılması tavsiye edilen belgeleri saklamaktır.³⁰ Öte yandan arşivde araştırma yapabilmek için öncelikle Devlet Arşivleri İç Yönetim sistemine kayıt olmak gerekmektedir. Kayıt için şahsen tercihen sabah saatlerinde arşivin sekreterliğine başvurulması veya arşivin resmî internet sitesinde yer alan pdf formatındaki kullanıcı kayıt formunu doldurup aga@cultura.gob.es e-posta adresine gönderilmesi önerilmektedir. Ayrıca başvuru formu ile pdf ya da jpg formatında kimlik kartı/oturum kartı/pasaport ve fotoğrafın dijital kopyaları aga@cultura.gob.es e-posta adresine iletilmelidir.³¹

Kayıt işleminin ardından arşivde çalışma yapabilmek için randevu alınması gerekmektedir. 2024 yılı itibarıyla <https://innovacionsg.simplybook.it/v2/#client/sign-in> internet sitesi üzerinden randevu alınabilmektedir. Online randevu sistemi vasıtasıyla en az 48 saat ya da en fazla 3 hafta öncesine kadar rezervasyon yapmak mümkün olabilmektedir. Tam gün veya sadece öğleden sonra oturum seçeneği sistemde bulunmaktadır. Tam gün oturum seçeneğinde 09.00-19.00 saatleri arasında çalışma yapılabilmektedir. Araştırmacıların günlük en fazla on beş kutu/klasör talebinde bulunma hakkı vardır. Ayrıca saat 13.30'a kadar referans bölümünden dosyalar istenebilmektedir. Öte yandan yalnızca öğleden sonra oturumunu tercih edenler 15.00-19.00 saatleri içerisinde araştırmalarını yapabilmektedirler. Ancak öğlen oturumunda en fazla beş kutu seçilebilmekte ve en az 48 saat öncesinden aga.citaprevia@cultura.gob.es e-posta adresine ilgili dosyaların referans numaraları bildirilmelidir. Randevu alınan günlerde arşive gidilememesi durumunda randevunun iptal edilmesi beklenmektedir. Rezervasyon yapılan günlerde erişim sağlayamayacak araştırmacıların iptallerini randevudan en az 48 saat önceye kadar randevu sistemi üzerinden yapmaları istenilmektedir. Randevuya 48 saatten daha az zaman kaldıysa araştırmacıların, aga.citaprevia@cultura.gob.es e-posta adresine iptal işlemini bildirmeleri gerekmektedir. İptal edilmeyen randevu nedeniyle arşiv yönetimi tarafından kullanıcılara ceza verilebilmektedir. Bu nedenle randevuya gidilememesi durumunda iptal işleminin yapılması önerilmektedir.³²

Diğer taraftan arşivin çalışma saatleri ve ulaşım bilgileri hakkında bilgi verilmesi araştırmacılar için yararlı görülmektedir.³³

Öte yandan AGA'da 1923 yılı sonrası Türkiye Cumhuriyeti tarihi ilgilendiren fonlar şunlardır:

³⁰ <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/presentacion/historia.html> -. Erişim 08.12. 2024.

³¹ <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/acceso-sala-consulta.html> -.Erişim 08.12.2024.

³² <https://innovacionsg.simplybook.it/v2/#client/sign-in> -. Erişim 09.12.2024;

<https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/acceso-sala-consulta.html> -. Erişim 09.12.2024.

³³ 1 Temmuz- 31 Ağustos tarihleri dışında arşiv Pazartesi'den Perşembe'ye 9.00-19.00 saatleri arasında, Cuma günleri 09.00-14.30 saatlerinde açıktır. Ayrıca yukarıda bahsedildiği gibi belge talep saatlerine dikkat edilmesi önemlidir. Verimli bir araştırma yapabilmek için yaz ayları dışında arşivde çalışılması tavsiye edilmektedir. İlaveten AHN'de geçerli olan kurallar başka bir devlet arşivi olan AGA'da da geçerlidir. Resmî tatillerde, özel günlerde ve bayramlarda arşivin çalışma saatleri değişebilmekte ya da kapalı olabilmektedir. Bu nedenle arşive gitmeden önce web sitesinden açılış ve kapanış saatlerinin kontrol edilmesi önerilmektedir. İlaveten arşive ulaşmak için tren ve otobüs kullanılabilir. RENFE Cercanías: C-2, C-7, C-8 banliyö tren hatları ile Alcalá de Henares durağında inip arşive varılabilmektedir. Şehirlerarası Otobüs: Avenida de América İstasyonu'ndan 223 veya 229 numaralı hatlara binerek Alcalá de Henares durağına gidilebilmektedir. Alcalá de Henares durağına gelindiğinde arşive 10-15 dakika yürümek gerekmektedir. Arşiv Madrid'in merkezine uzak olduğu için tren ya da otobüs ile yolculuk 40-50 dakika sürebilmektedir. Bkz. <https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:f72b89b4-8a5e-4730-aed4-9ce9a9d130af/aga-matriz.pdf> .Erişim 09.12.2024; <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/horarios-calendario-laboral.html> -. Erişim 09.12.2024.

1-(10)088.000 numaralı fon İstanbul'daki İspanya Konsolosluğuna ait yazışmaları içermektedir. 1922-1947 yıllarına ait altı kutu klasör fonda bulunmakta³⁴,

2- AMAE'den buraya aktarılan "Archivo Renovado'da (Yenilenmiş Arşiv)" Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendiren çok sayıda klasör vardır. Bu fon, alfabetik ve kronolojik bir manuel dosya sistemi kullanılarak "Türkiye" gibi spesifik terimler üzerinden araştırılabilir. Yaklaşık olarak 1931-1983/1986 yıllarına ait belgeler fonda yer almaktadır. Fondaki 1930-1960 yıllarına ait belgelerin klasör numaralarına danışma odasında bulunan elle yazılmış fişler üzerinden erişilebilir. 1960-1986 yıllarını kapsayan dosyalarla ilgili referans numaralarına yalnızca araştırma salonunda yer alan bilgisayarlar üzerinden ulaşılabilir.³⁵

Öte yandan daha önce arşivde araştırma yaptığımız sırada "Yenilenmiş Arşiv" fonunda birtakım kısıtlamalar vardı. 27.963 ile 29.620 arasındaki klasörler AGA'ya gönderilmemiş, AMAE'de saklanmıştı. Diğer taraftan 1972 ve sonrasındaki yıllara ait belgelerin bazılarında kanunlar gereği kısıtlamalar bulunmaktaydı. Bu belgeler için Genel İdare Arşivi Değerlendirme ve Erişim Bölümü tarafından hazırlanan bir erişim raporunun onaylanması gerekliydi. Rapor hazırlanma süresi, genelde 30 iş günüyü ancak hizmet yoğunluğuna bağlı olarak bu süre uzayabilmekteydi.

Neticede "Yenilenmiş Arşiv" klasöründe Türkiye Cumhuriyeti tarihine dair İspanyol diplomatlar tarafından kaleme alınmış önemli raporlar bulunmaktaydı. Türkiye'nin bu yıllarda sürdürdüğü iç ve dış politikayla ilgili bilgiler vardı. Cumhuriyet Dönemi Türkiye-İspanya ilişkilerini anlatan evraklar yer almaktaydı. Sadece siyasi değil aynı zamanda ekonomik, kültürel ve sportif ilişkileri ilgilendiren belgeler fonda muhafaza edilmekteydi. Türk ve İspanyol devlet adamlarının gerçekleştirdikleri ziyaretler hakkında bazı klasörlerde değerlendirmeler yapılmıştı. Örneğin Başbakan Adnan Menderes'in 1959 yılında İspanya'ya gerçekleştirdiği ziyaret hakkında orijinal belgeler arşivde vardır.³⁶ Her ne kadar değerli belgeler arşivde bulunsun da 2022 yılının kasım ayına kadar belgelerin fotoğrafının çekilmesine izin verilmemişti. Arşivden talep edilen belgelerin kopyalanma işlemi de bir yıldan uzun sürmekteydi. Bu nedenle o yıllarda İspanya'da araştırmacılar en büyük zorluğu AGA'da çalışma yaptıklarında yaşamışlardır. İlâveten 1960 yılından sonraki klasörlerde Türkiye hakkında yeterince belge yoktur.³⁷ Gizlilik nedeniyle belgelere erişim kısıtlaması getirildiği ya da AMAE'den AGA'ya bu fonların transfer edilmediği öngörülmektedir. Öte yandan, 2024 itibarıyla araştırmacıların belgeleri sınırsız biçimde fotoğraflama hakkına sahip olması, AGA'daki araştırma süreçlerini belirgin şekilde kolaylaştırmıştır.³⁸

4. Archivo General Militar de Ávila [Avila Askerî Genel Arşivi (AGMAV)]

Diğer arşivlerden farklı olarak AGMAV Savunma Bakanlığına ilişik şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. 1993 yılında Askerî Tarih, Arşivler ve Kütüphaneler Alt Direktörlüğü'ne bağlı olarak kurulan arşivin temel amacı İspanyol askerî arşivlerinin kapasitesini artırmaktır. Nitekim o dönemde mevcut olan askerî arşivler kapasitelerini doldurmuş ve yeni bir arşive ihtiyaç vardı. 1994 yılından itibaren AGMAV'a belgeler gönderilmeye başlanmıştı. İspanya İç Savaşı'na ve Sovyetler Birliği'nde savaşan gönüllü İspanyol birliğine ait belgeler başta olmak üzere çok önemli askerî dosyalar arşivde yer almaktadır. Arşiv sahip olduğu koleksiyonlar ile İspanyol askerî tarihinin farklı dönemlerini anlamak için araştırmacılara eşsiz bir kaynak sunmaktadır.³⁹

Arşivde araştırma yapmak için öncelikle archivomilitaravila@et.mde.es e-posta adresine mail atmak gerekmektedir. Bu mail gönderilirken hangi konuda araştırma yapılacağı belirtilmelidir. İlgili konuya dair belgeler arşivde varsa araştırmacılara cevap verilmektedir. Daha sonrasında gelen talebin işleme alınabilmesi için istek formu doldurulmalı ve e-posta yoluyla iletilmelidir. Ayrıca talep sahibinin pasaport bilgilerini gösteren bir resim gönderilmelidir. Neticede belli bir süre sonra arşiv tarafından araştırmacıya hangi belgelerin ve klasörlerin olduğu bildirilmektedir. Arşivde belirtilen dosyaları görmek için randevu alınmalıdır. Randevu talepleri, +34 920 352 521 numaralı telefondan yapılmakta ve e-posta vasıtasıyla onaylanmaktadır. Öte yandan araştırma salonunun kapasitesi az olduğundan günlük belli miktarda klasör incelenmektedir. Bu nedenle arşive

³⁴Archivo General de la Administración (AGA), Signatura: (10)088.000.

³⁵AGA, Signatura: (10)000.000, Legajo R.

³⁶AGA, Signatura: 82/14713.

³⁷AGA, Signatura: (10)000.000, Intercambio Sala > Ministerio de Asuntos Exteriores Renovado > RGE 1148.

³⁸<https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/servicio-autocopia.html> -. Erişim 09.12.2024.

³⁹<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/historia> -. Erişim 13.12.2024; Manuel Melgar Camarzana, "Fondos Contemporáneos en el Archivo General Militar de Ávila", *Revista de Historia Militar*, 46. Yıl Özel Sayısı 1 (2002), 457.

gitmeden önce birden fazla gün için randevu alınması önerilmektedir. İlâveten araştırmacılar mevcut mevzuata uygun olarak, dijitalleştirilmemiş orijinal belgelerin kişisel veya akademik amaçlarla ücretsiz olarak kendi ekipmanlarıyla kopyalarını alma hakkına sahiptirler.⁴⁰

Araştırmacılar yalnızca görüntülerin uygun kullanımı için bir sorumluluk beyanı imzalayıp ücretsiz şekilde arşivdeki belgelerin fotoğraflarını çekebilmektedir. Belgelerin resimlerinin başkaları ile paylaşılması konusunda arşiv görevlilerinin hassasiyeti bulunmaktadır. Askerî bir arşiv olduğu için belgelerin üçüncü kişilere dağıtılması istenmemektedir. Diğer taraftan arşivin çalışma saatleri ve ulaşım bilgileri hakkında bilgi verilmesi araştırmacılar için yararlı görülmektedir.⁴¹

Öte yandan AGMAV'da bulunan bazı klasörler İspanya İç Savaşı sırasındaki Türkiye-İspanya ilişkilerini anlatmaktadır. İspanya İç Savaşı boyunca mülteciler meselesi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda İspanya'da yer alan Türk Elçiliğine 1936 ve 1938 yıllarında önemli miktarda mülteci sığınmıştır. Mültecilerin arasında sivillerin yanı sıra Franco yanlısı askerler de vardır.⁴² Türkiye ile İspanya Cumhuriyet Hükûmeti arasındaki ilişkiler bu sebeple zaman içerisinde gerginleşmiştir. Franco yanlısı subayların Türkiye tarafından korunduğu algısı belli bir süre sonra İspanya Cumhuriyet Hükûmeti'nde oluşmuştur.⁴³ Bu nedenle 1938 yılının ocak ayında Türk Elçiliğine bir baskın yapılmış, Türk-İspanyol ilişkileri bozulmuştur.⁴⁴ Arşivde bu konu hakkında orijinal klasörler ve belgeler bulunmaktadır. 1936-1939 yılları arasındaki Türkiye-İspanya ilişkilerini çalışacaklar için arşivin kaynak değeri yüksektir. Türk Elçiliğine sığınan kişiler hakkında detaylı bilgilere AGMAV sayesinde ulaşılmaktadır.⁴⁵ İlâveten her ne kadar arşivde çalışmak için randevu alınması gerekse bile, AGMAV'ın sahip olduğu tasnif sistemi aracılığıyla araştırma yapmak diğer arşivlere göre daha kolaydır. Son olarak arşivle ilgili iletişim bilgilerini paylaşmak isteriz:

Archivo General Militar de Ávila

• Adres: Vallespín, nº 19, 05001, Ávila, İspanya.

5. Archivo General Militar de Guadalajara [Guadalajara Askerî Genel Arşivi (AGMG)]

Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında belgeler içeren bir başka askerî arşiv daha İspanya'da bulunmaktadır. 1967 yılında AGMG'nin eski bir askerî kışla üzerinde kurulması önerisi onaylanmıştır. Madrid'de yer alan ordu arşivinin kapasitesini rahatlatmak amacıyla AGMG kurulmuştur.⁴⁶ Arşivde özellikle askerî mahkemelerde yargılanan kişilerin dosyaları yer almaktadır. Diğer taraftan İspanya İç Savaşı sırasında ve sonrasında toplama kamplarına gönderilenlerin listelerine arşiv vasıtasıyla ulaşılmaktadır.⁴⁷ İspanya İç Savaşı yalnızca İspanyollar arasında gerçekleşmemiş, farklı ülkelerden çok sayıda yabancı da savaşa katılmıştır. Türkiye'den İspanya İç Savaşı'na gönüllü gitmemesi için Türk Hükûmeti 1937 yılında karar almıştır. Ancak konu hakkında yapılan çalışmalar az sayıda Türk'ün savaşa iştirak ettiğini göstermiştir.⁴⁸ İspanya İç Savaşı sırasında Türk-İspanyol ilişkilerini analiz etmek için arşive başvurulabilir.

AGMG bu yönden Türkiye Cumhuriyeti tarihini ilgilendirmektedir. Toplama kampında yer alan Türklerin dosyalarına arşivden ulaşılmaktadır. Hangi nedenle toplama kampına alındıkları ve künye bilgileri klasörlerde

⁴⁰ <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/portada> -. Erişim 30.12.2024.

⁴¹ Araştırma odası önceden alınan randevu ile Pazartesi'den Cuma'ya 09.00-14.30 saatleri arasında açıktır. Millî, bölgesel ve yerel bayramlarda AGMAV kapalıdır. Ayrıca arşiv Ávila'da yer almakta ve Madrid'den kalkan trenler ile bölgeye ulaşılabilir. Bkz. "https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/portada, Erişim 13 Aralık 2024; https://venta.renfe.com/vol/buscarTrenEnlaces.do?c=_kyyj -. Erişim 13.12.2024.

⁴² Carmen Uriarte, *Las Relaciones Hispano-Turcas durante la Guerra Civil Española 1936-1939*, Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores Centro de Documentación y Publicaciones, 1995, 40.

⁴³ Berkhan Gülsoy, "İspanya İç Savaşı'nda Türkiye'nin Tavrı ve Savaşta Yer Alan Türk Vatandaşları", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 270 (2024), 298-299.

⁴⁴ Archivo General Militar de Ávila (AGMAV), Código de referencia: C.3002, Signatura: 5.

⁴⁵ AGMAV, Código de referencia: C.3008, Signatura: 23; Código de referencia: C.2965, Signatura: 17.

⁴⁶ María Teresa Hermoso de Mendoza y Baztán, "Fondos Contemporáneos en el Archivo General Militar de Guadalajara", *Revista de Historia Militar*, 46. Yıl Özel Sayısı 1 (2002), 417; <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-militar-guadalajara/historia> Erişim 14.12.2024.

⁴⁷ <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-militar-guadalajara/colecciones> -. Erişim 14.12.2024; https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/2022-11/01_agmg_cuadro_c_h_y_fondos_julio_2022.pdf -. Erişim 14.12.2024.

⁴⁸ Gülsoy, İspanya İç Savaşı'nda, 303-309.

yazmaktadır.⁴⁹ Diğer taraftan arşivde araştırma yapmak için öncelikle agm_guadalajara@et.mde.es e-posta adresine mail atmak gerekmektedir. Bu mail gönderilirken hangi konuda araştırma gerçekleştirileceği belirtilmelidir. Neticede belli bir süre sonra arşiv tarafından araştırmacıya hangi belgelerin ve klasörlerin olduğu bildirilmektedir. Arşivde belirtilen dosyaları görmek için randevu alınmalıdır. Randevu talepleri +34 949 234 375 numaralı telefondan yapılmaktadır. Arşiv araştırma odasında çalışmak için pasaport gibi resmî bir evrakta ibraz edilmelidir.⁵⁰

AGMAV'da olduğu gibi araştırmacılar yalnızca görüntülerin uygun kullanımı için bir sorumluluk beyanı imzalayarak ücretsiz şekilde belgelerin fotoğraflarını alabilmektedirler. AGMG'nin tasnif sistemi çok iyi olduğundan araştırma yapmak Kültür Bakanlığına bağlı arşivlerden daha kolay gerçekleşmektedir. Öte yandan arşivin araştırma salonu Pazartesi'den Cuma'ya 08.30-14.00 saatleri arasında açıktır. Savunma Bakanlığına bağlı askerî arşivlerin çalışma saatleri az olduğundan erkenden arşivde araştırma yapılmasında fayda vardır. İlaveten ağustos ayında ve resmî tatillerde AGMG kapalıdır. Bu nedenle arşive gitmeden önce web sitesinden açılış-kapanış saatlerinin ve duyuruların kontrol edilmesi önerilmektedir. Ayrıca arşive ulaşmak için tren ve otobüs kullanılabilir.⁵¹

6. Biblioteca Nacional de España- Hemeroteca Digital [İspanya Millî Kütüphanesi- Dijital Gazete Arşivi (BNE)]

V. Felipe tarafından 1711 yılının sonunda kurulan kütüphane 1712 yılının mart ayından itibaren faaliyete geçmiştir. 2008 yılından günümüze kadar BNE isminde çalışmalarını sürdüren kütüphane bünyesinde dijital bir gazete arşivi barındırmaktadır.⁵² Kültür Bakanlığına bağlı olan BNE İspanya'nın en önemli koleksiyonlarına sahip kütüphanesidir.⁵³ Kütüphanenin Hemeroteca Digital (Dijital Gazete) arşivinden⁵⁴ İspanyol basınında Türkiye ile ilgili çıkan çok sayıda habere uzaktan erişilmektedir. Bu nedenle dijital gazete arşivinin⁵⁵ önemi Türk araştırmacılar adına artmaktadır. Millî Mücadele Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi hakkında çok sayıda İspanyolca habere çevrim içi şekilde arşivden ulaşılabilir. Türkiye'de yapılan akademik çalışmalarda araştırmacıların bu nedenle en fazla tercih ettikleri arşivdir. İspanyol kamuoyundaki Türk ve Türkiye imajlarının nasıl görüldüğünü anlamak için arşive ihtiyaç vardır. Ya da Türkiye'de meydana gelen siyasi, askerî, kültürel ve toplumsal gelişmelerin İspanya'da nasıl yankılandığını analiz etmek için arşiv kullanılabilir. Öte yandan fikri mülkiyet kanunları nedeniyle 1930'lu yıllardan sonra çıkan haberlere uzaktan erişilememektedir. Bu nedenle araştırmacıların BNE'ye üye⁵⁶ olarak fiziken kütüphaneye gitmeleri gerekmektedir. Madrid'in Recoletos ve Alcalá de Henares semtlerinde kütüphanenin merkezleri bulunmaktadır. Hem kütüphanenin ana merkezi hem de çalışma saatlerinin uzun olması nedeniyle Recoletos'a gidilmesi önerilmektedir.⁵⁷

⁴⁹<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/2023-04/DCME.%20Web.pdf> - Erişim 14.12.2024; Archivo General Militar de Guadalajara (AGMG), Texto Fondo: DCME, UI_Currens: 305385, Expediente: 3; AGMG, Texto Fondo: DCME, UI_Currens: 305279, Expediente: 64.

⁵⁰ <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-militar-guadalajara/portada> - Erişim 14.12.2024.

⁵¹ RENFE Cercanías: C-2 banliyö tren hattı ile Guadalajara durağında inip arşive varılmaktadır. Otobüs: Avenida de América İstasyonu'ndan ALSA şirketine ait otobüslere binerek Guadalajara Otobüs Terminali durağında inilmektedir. Sonrasında beş dakika yürüyerek arşive gidilmektedir. Tren ile gelindiğinde arşive daha uzun süre yürümek gerekmektedir. Ya da tekrar kısa mesafe için otobüse binilmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle arşive ulaşılırken ALSA otobüslerinin kullanılması tavsiye edilmektedir. Bkz. <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-militar-guadalajara/portada> - Erişim 14.12.2024.

⁵² <https://www.bne.es/es/conocenos/organizacion/historia> - Erişim 14.03.2025.

⁵³ <https://www.cultura.gob.es/ministerio.html> - Erişim 14.03.2025.

⁵⁴ Dijital gazete arşivine <https://hemerotecadigital.bne.es/hd/es/advanced> üzerinden ulaşılmaktadır.

⁵⁵ 2007 yılında araştırmacıların süreli yayınlara erişimini kolaylaştırmak için arşiv kurulmuştur. Arama motorundan ilgili başlıklar filtrelenerek istenilen yayınlara pdf formatında ulaşılabilir. Arşivin tek dezavantajı fikri mülkiyet haklarından ötürü yakın tarihe geldikçe aranan bazı gazetelerin uzaktan ulaşılmasına izin vermemesidir. Bkz. <https://www.bne.es/es/catalogos/hemeroteca-digital> - Erişim 14.03.2025.

⁵⁶ Üye olmak için kütüphanenin internet sitesi üzerinden kart başvuru formunun doldurulması gerekmektedir. Okuyucu ve araştırmacı isminde iki kart tipi bulunmaktadır. Güvenlik veya koruma nedenleriyle danışılması veya kullanılması kısıtlanmış olanlar hariç, kütüphanenin tüm koleksiyonlarına araştırmacı kartı ile erişilebilir. Bu nedenle araştırmacı kartı için başvuru yapılması önerilmektedir. Başvuru sırasında kimlik bilgilerinizi gösteren belgeyi, araştırmacı olarak statünüzü onaylayan belgeyi ve sürekli adresinizi kanıtlayan belgeyi de iletmeniz gerekmektedir. Bkz. https://www.bne.es/SC_web/irSolicitudCarne.do; <https://www.bne.es/es/visitanos/nuevos-usuarios/carnes-biblioteca/investigador> - Erişim 14.03.2025.

⁵⁷ Recoletos ana merkezi hafta içi 09.00-20.00, Alcalá de Henares şubesi 09.00-14.00 arası açıktır. Hafta sonları, özel günler ve bayramlarda her iki merkez kapalıdır. Ayrıca Recoletos şubesinde Sala de Prensa y Revistas Larra'da (Larra Süreli Yayınlar Odası) bulunan bilgisayarlar aracılığıyla tüm gazetelere erişilmektedir. Süreli yayınların fiziksel halini görmek için Alcalá de Henares şubesine gidilmesi gerekmektedir. Öte yandan Madrid'in merkezinde bulunan ana merkeze ulaşmak için otobüs, metro ve banliyö tren kullanılabilir. RENFE

Diğer taraftan BNE'deki gibi dijital bir gazete arşivi daha İspanya'da vardır. İspanya Kültür Bakanlığı bünyesinde yer alan Biblioteca Virtual de Prensa Histórica⁵⁸ (Tarihsel Basın Sanal Kütüphanesi) üzerinden kısıtlama olmaksızın çevrim içi biçimde sürekli yayınlara ulaşılabilmektedir. İspanyol perspektifinden Türkiye hakkında yazılanlara erişmek için arşiv kullanabilmektedir. Arşivin arama motorundan ilgili başlıklar filtrelenerek gazeteler pdf formatında indirilebilmektedir. Hemeroteca Digital'den farklı olarak Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yaşanan olaylarla ilgili İspanyol basınında çıkan birçok habere tarih kısıtlaması olmaksızın kolayca erişilebilmektedir. Bu nedenle Türk-İspanyol ilişkileri hakkında akademik çalışmalar yapan Türk araştırmacılar için arşivin önemi artmaktadır. Öte yandan BNE'nin dijital arşivinde daha fazla gazete koleksiyonu olduğu unutulmamalıdır. Neticede İspanyol gazetelerinde Türkiye ile ilgili çıkan haberlere ücretsiz olarak ulaşmak için her iki gazete arşivinin kullanılması gerekmektedir.

Sonuç

Tarih çalışmalarında birincil nitelikte kaynak olarak işlev gören arşivlerin büyük önemi vardır. Diğer taraftan ülkeler arasındaki ilişkileri yazarken de yabancı arşivlerin kullanılması yapılan çalışmanın değerini artırmaktadır. Cumhuriyet Dönemi Türkiye-İspanya ilişkilerini kaleme alırken mutlaka İspanya'da yer alan arşivlerin kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti tarihi çalışmaları açısından altı İspanyol arşivinin önemi bulunmaktadır. Millî Mücadele Dönemi ve sonrasındaki ilişkilere dair özellikle İspanyol diplomatların hazırladıkları raporlar değerlidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye'deki gelişmeleri Madrid'e aktarmışlardır. Öte yandan İspanyol diplomatlar yalnızca Türkiye'nin diplomasisi ve dış politikası ile ilgili değil aynı zamanda ekonomik, kültürel, sportif konular hakkında merkeze bilgi iletmışlerdir.

Öte yandan İspanya'da bulunan dijital gazete arşivleri üzerinden Türkiye hakkında yazılan çok sayıda habere uzaktan ulaşmak mümkündür. Siyasi, sosyal, askerî ve kültürel bağlamda yaşanan gelişmeleri İspanyol perspektifinden analiz etmek için Türk araştırmacıların gazete arşivlerini kullanmaları gerekmektedir. Türkiye-İspanya ilişkilerini birincil kaynaklara başvurarak kaleme almak adına gazete arşivlerine ihtiyaç vardır. Dönemin olaylarıyla bağlantı kurmak amacıyla dijital gazete arşivlerine başvurulabilir.

Ayrıca Dışişleri, Avrupa Birliği ve İş Birliği Bakanlığı Genel Arşivi'nin uzun yıllardır kapalı olması Kültür Bakanlığına bağlı olan Millî Tarih Arşivi ve İdare Genel Arşivi'nin önemini çoğaltmaktadır. Ancak 1960 yılından sonraki belgelere gizlilikten ya da Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden İdare Genel Arşivi'ne klasörlerin transfer edilmemesinden ötürü erişilememektedir. Ayrıca 2024 yılına kadar Kültür Bakanlığına bağlı İspanyol arşivlerinde araştırma yapmanın çok zor olduğu belirtilmelidir. Değişen mevzuatlar sayesinde günümüzde artık araştırmacılar daha kolay arşiv belgelerine ulaşabilmektedir. İlaveten Dışişleri, Avrupa Birliği ve İş Birliği Bakanlığı Genel Arşivi'nin tekrar araştırmacılara açılmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti hakkında yeni belgelerin ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Öte yandan İspanya Savunma Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Avila Askerî Genel Arşivi'nde ve Guadalajara Askerî Genel Arşivi'nde bulunan belgeler İspanya İç Savaşı sırasındaki Türk ve İspanyol ilişkilerine ışık tutmaktadır. Bu bağlamda iki arşivin Türkiye Cumhuriyeti tarihi çalışmaları açısından önemi artmaktadır.

Ancak çalışmada bahsedilen gazete arşivleri dışındaki arşivlerin belgelerini dijital hâle getirip araştırmacıların erişimine açmaması İspanyol arşivlerinin en büyük olumsuzluğu olarak ifade edilebilir. Bu nedenle araştırmacıların bizzat İspanya'ya gitmeleri gerekmektedir. Neticede İspanya'da bulunan arşivler Türkiye-İspanya ilişkileri hakkında akademik çalışma yapan araştırmacılara özgün belgeler sunmaktadır. İlaveten İspanyol arşivleri kullanılmadan sadece Türkçe kaynaklardan yararlanarak yazılan eserlerin tek taraflı olacağı unutulmamalıdır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti tarihi çalışmaları açısından İspanya arşivleri değerli hale gelmektedir.

Cercanías: C-2, C-7, C-8 ve C-10 banliyö tren hatları ile Recoletos durağında inip arşive varılabilir. Metro: 4 numaraya binip Colón durağında, ya da Serrano istasyonunda inilebilir. Otobüs: 1, 5, 9, 37, 45, 51, 14, 19, 21, 27, 53, 74, 150 ve C03 hatları kullanılarak kütüphaneye ulaşılabilir. Alcalá de Henares şubesine gitmek için otobüs ya da banliyö tren kullanılabilir. Madrid'den 227 numaralı otobüs hattına binerek gidilebilir. RENFE Cercanías: C-2, C-7, C-8 banliyö tren hatları ile Alcalá de Henares durağında ya da C-2, C-8 hatlarını kullanarak Alcalá-Universidad durağında inip arşive erişilebilir Bkz. <https://www.bne.es/es/horarios> -. Erişim 14.03.2025.

⁵⁸Dijital gazete arşivine <https://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/busqueda.do> üzerinden ulaşılabilir. 2006 yılından itibaren okuyucular arşive erişebilmektedir. Bu dijital gazete kütüphanesi 103 kurumun koleksiyonlarından 2.485 başlık ve 4.070 makaleden yaklaşık 9 milyon sayfa sunmaktadır. Bkz. <https://prensahistorica.mcu.es/es/cms/elemento.do?id=estaticos/paginas/presentacion2.html> -. Erişim 14.03.2025.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Arşivler

Archivo General de la Administración (AGA)

Archivo General del Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación (AMAE)

Archivo General Militar de Ávila (AGMAV)

Archivo General Militar de Guadalajara (AGMG)

Archivo Histórico Nacional (AHN)

Telif Eserler

Carlos Pereira, Juan, Sanz Díaz, Carlos. “«Todo secreto». Acuerdos secretos, transparencia y acceso a los documentos históricos de Asuntos Exteriores y Defensa.”, *AYER*, 97 (2015): 243-257.

De Santos Canalejo, Elisa Carolina. “Consideraciones Sobre el Acceso a los Archivos Diplomáticos”, *Boletín de la ANABAD*. 3-4 (1991): 195-200.

Gülsoy, Berksan. “İspanya İç Savaşı’nda Türkiye’nin Tavrı ve Savaşta Yer Alan Türk Vatandaşları”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 270 (2024): 291-316.

Gündüz, Mehmet. “İspanyol Basınında Çanakkale Savaşları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 43 (2023): 43-77.

Gündüz, Mehmet. “İspanyol Gazetelerinde Türk Millî Mücadelesi ve Bu Dönemde Yaşanan Gelişmeler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 103 (2021): 35-76.

Hermoso de Mendoza y Baztán, María Teresa. “Fondos Contemporáneos en el Archivo General Militar de Guadalajara”, *Revista de Historia Militar*, 46. Yıl Özel Sayısı 1 (2002): 417-428.

Hess, Andrew C. *Unutulmuş Sınırlar: 16. Yüzyıl Akdeniz’inde Osmanlı -İspanyol Mücadelesi*. Çev. Özgür Kolçak. İstanbul: Küre Yayınları, 2010.

Jesús Horta, María. “İspanya ve 1. Dünya Savaşı: Sorunlu Bir Tarafsızlık”, *Birinci Dünya Savaşı Odağında Tarih Boyunca Savaş*, Ed. Metin Ünver, Mustafa Tanrıverdi. İstanbul: Hiper Yayınları, 2018: 71-80.

Kumrular, Özlem. *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.

Kuneralp, Sinan. “Madrid’de İlk Osmanlı Daimi Temsilcisi (1857-1860)”, *Las Relaciones Turco-Españolas a lo Largo de la Historia- Tarih Boyunca Türk İspanyol İlişkileri*, Yay. Haz. Zeynep Kaleli, Çağla Işıl Soykan, Cafer Naim Koçtürk. Madrid: Editorial Tam, 2008: 61-71.

Martin Asuero, Pablo. “İspanyol Seyyahların Gözüyle İstanbul (1784-1915)”, *Las Relaciones Turco-Españolas a lo Largo de la Historia- Tarih Boyunca Türk İspanyol İlişkileri*, Yay. Haz. Zeynep Kaleli, Çağla Işıl Soykan, Cafer Naim Koçtürk. Madrid: Editorial Tam, 2008: 73-85.

Melgar Camarzana, Manuel. “Fondos Contemporáneos en el Archivo General Militar de Ávila”, *Revista de Historia Militar*, 46. Yıl Özel Sayısı 1 (2002): 457-500.

Salinas, David. *Las Relaciones Hispano-Turcas durante la Segunda Guerra Mundial (1939-1945) A través de Sus Documentos*. Valladolid: Editorial Spica Siglo XXI, 2011.

Türkkan Tunalı, Yasemin. “Saltanat ve Hilafetin Kaldırılışının İspanya Basınındaki Yankıları”, *Bilig*, Sayı 103 (2022): 119-148.

Tüylü Turan, Esin. “İspanyolların Gözünden Atatürk’ün Vefatı ve Cenaze Merasimi”, *Tarih Okulu Dergisi*, XXXIX (2019): 176-201.

Uriarte, Carmen. *Las Relaciones Hispano-Turcas durante la Guerra Civil Española 1936-1939*. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores Centro de Documentación y Publicaciones, 1995.

Yalçın, E. Semih. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Tezler

Aladağ, Seçil. *İspanya İç Savaşı ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Aydın, Merve. *Türk basınında Franco ve İspanya İç Savaşı*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2020.

Gülsoy, Berksan. *Türkiye-İspanya İlişkileri (1923-1960)*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2025.

Lozoya Hortelano, Beatriz. *İspanyol Basınında Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Tomar, Ayşe. *İspanyol Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2024.

Türkkan Tunalı, Yasemin. *İspanyol Diplomatik Kaynaklarına Göre I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de Türkiye*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2016.

Tüylü Turan, Esin. *İspanyol Basınında Türk Millî Mücadelesi (1918-1923)*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Uyanık, Eyüp. *Türkiye-İspanya İlişkileri (1923-1939)*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2006.

Yüksel, Murat. *İkinci Dünya Savaşı Döneminde Türkiye- İspanya ilişkileri (1939- 1945)*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

İnternet Kaynakları

<http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/archivodetail.htm?id=37061> -. Erişim 04.12.2024.

<https://innovacionsg.simplybook.it/v2/#client/sign-in> -. Erişim 09.12.2024

https://libreria.cultura.gob.es/libro/archivo-general-de-la-administracion_11894/ -. Erişim 14.03.2025.

<https://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/find?nm=&texto=turquia&dia1=01&mes1=01&anio1=1923&fechaInicio=1923-01-01&dia2=01&mes2=01&anio2=2000&fechaFin=2000-01-01> -. Erişim 06.12.2024.

<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/historia> -. Erişim 13.12.2024.

<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/portada> -. Erişim 30.12.2024.

<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/portada>, Erişim 13 Aralık 2024

<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-militar-guadalajara/historia> Erişim 14.12.2024.

<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-militar-guadalajara/colecciones>-.Erişim 14.12.2024;

<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/2017-02/Sala%20de%20Investigadores.JPG>-.Erişim 13.12.2024.

https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/202211/01_agmg_cuadro_c_h_y_fondos_julio_2022.pdf-. Erişim 14.12.2024.

https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/2022-11/01_agmg_cuadro_c_h_y_fondos_julio_2022.pdf-. Erişim 14.03.2025.

https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/2020-06/2020_Cuadro-%C3%81vila.pdf-. Erişim 14.03.2025.

<https://prensahistorica.mcu.es/es/cms/elemento.do?id=estaticos/paginas/presentacion2.html> -. Erişim 14.03.2025.

<https://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/busqueda.do> -. Erişim 14.03.2025.

https://venta.renfe.com/vol/buscarTrenEnlaces.do?c=_kyyj -. Erişim 13.12.2024.

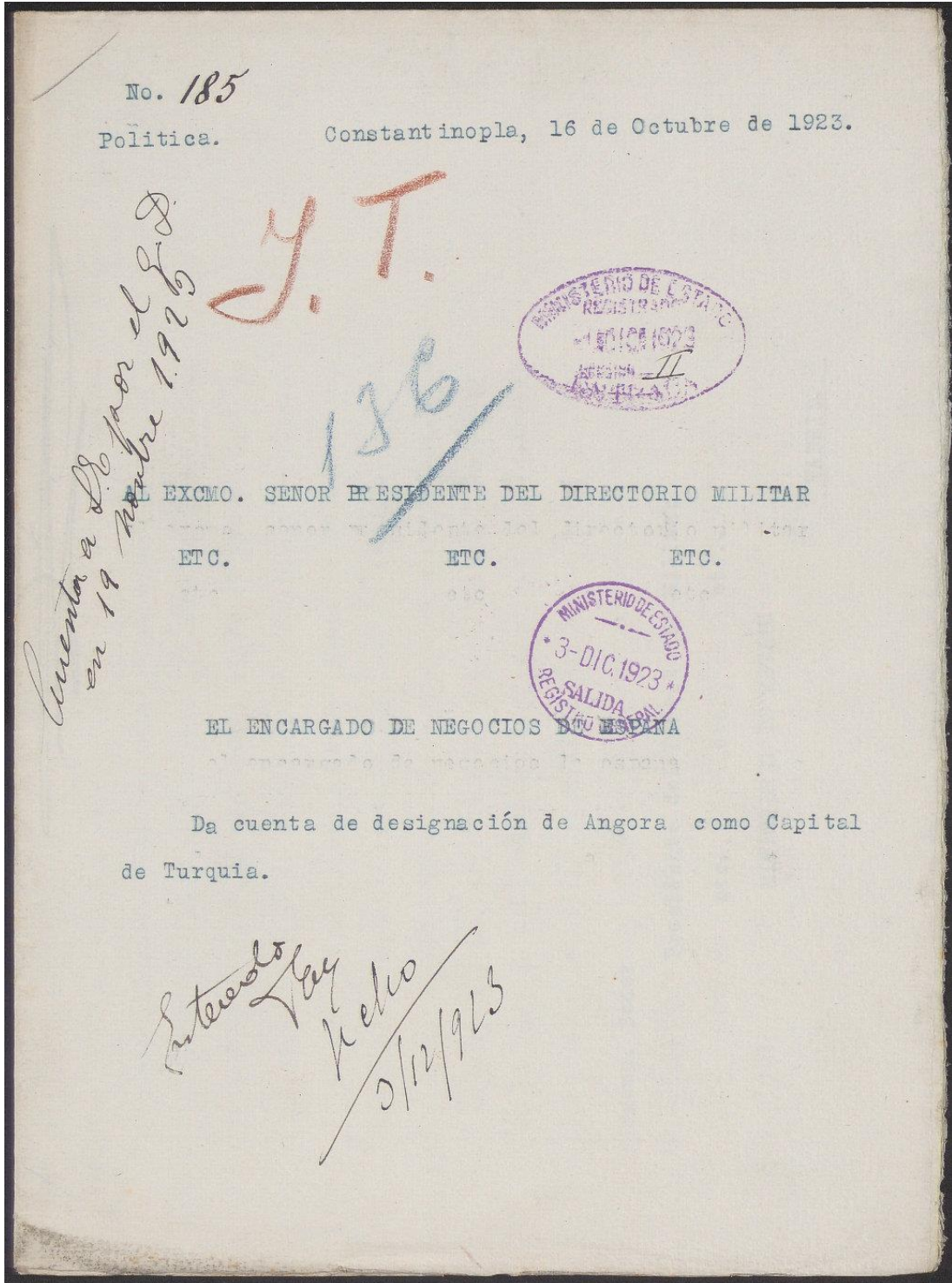
<https://www.bne.es/es/conocenos/organizacion/historia> -. Erişim 14.03.2025.

<https://www.bne.es/es/servicios/consulta-fondos/salas-consulta/sala-prensa-revistas-larra> -. Erişim 14.03.2025.

- <https://www.bne.es/es/visitanos/nuevos-usuarios/carnes-biblioteca/investigador> -, Erişim 14.03. 2025.
- <https://www.cultura.gob.es/.imaging/mte/mcd-theme/contenido-cim-md/dam/mcd/cultura/areas/archivos/mc/red-bibliotecas-archivos-estatales/bibliotecas-rebae/biblioteca-archivo-general-de-la-administracion/jcr:content/biblioteca-archivo-general-de-la-administracion.jpg> -. Erişim 09.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/presentacion/historia.html> -. Erişim 08.12. 2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/acceso-sala-consulta.html> -.Erişim 08.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/acceso-sala-consulta.html> -. Erişim 09.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/horarios-calendario-laboral.html> -. Erişim 09.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/servicios/consulta-en-sala/servicio-autocopia.html> -. Erişim 09.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/quienes-somos/historia.html> -. Erişim 05.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/servicios/consulta-en-sala.html> -.Erişim 05.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/servicios/consulta-en-sala/autocopia.html> -. Erişim 06.12 2024.
- <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ahn/servicios/consulta-en-sala/cita-previa.html> -. Erişim 06.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:be33ff51-538a-4496-b5f4-d829e7f91eed/tr-ptico-normas-de-sala-2022--amarillo.pdf> -. Erişim 06.12. 2024.
- <https://www.exteriores.gob.es/es/Ministerio/Sedes/Paginas/PalacioSantaCruz.aspx> -. Erişim 05.12.2024.
- https://www.mcu.es/archivos/docs/MC/AHN/folleto_historico_nacional_web.pdf -. Erişim 14.03.2025.
- <https://www.mcu.es/ccbae//es/consulta/registro.cmd?id=101623> -. Erişim 14.03.2025.
- https://www.youtube.com/watch?v=vBu-0P9rUWA&ab_channel=MinisteriodeCultura -. Erişim 06.12.2024.
- <https://x.com/ArchivosEst/status/1017353923034836994> -. Erişim 07.12.2024.
- https://www.bne.es/SC_web/irSolicitudCarne.do -. Erişim 14.03.2025.
- <https://hemerotecadigital.bne.es/hd/es/advanced> -. Erişim 14.03.2025.
- https://www.elconfidencial.com/espana/2013-07-16/el-gobierno-cierra-los-archivos-historicos-de-defensa-y-exteriores_10112/ -. Erişim 04.12.2024.
- <https://t.co/ChVI1vCSIy> Erişim 06.12.2024; <https://x.com/ArchivosEst/status/1768600532946756008> -. Erişim 06.12.2024.
- <https://www.bne.es/es> -. Erişim 14.03.2025.
- <https://www.cultura.gob.es/ministerio.html> -. Erişim 14.03.2025.
- <https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:1e5963bf-dda4-4b1d-9847-e9c74a179a6a/ahn-matriz.pdf>-.Erişim 06.12.2024.
- <https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:f72b89b4-8a5e-4730-aed4-9ce9a9d130af/aga-matriz.pdf>-. Erişim 09.12.2024.

EKLER

EK-1. Ankara'nın Başkent Yapılması Konusunda Yazılan Rapor⁵⁹

⁵⁹Archivo Histórico Nacional,(AHN), Mº Exteriores_H,1785, 16 de Octubre de 1923.

EK-2. İspanyol-Türk Bursiyer Değişim Programı Hakkında Yazılan Rapor⁶⁰

4486

Embajada de España

DIRECCION GENERAL DE-
RELACIONES CULTURALES

10 NOV. 1960

Número Dependencia

Ankara, 4 de Noviembre de 1959.

ASUNTO : Estado del intercambio de becarios hispano-turco.

No. 575

Excmo. Señor :

En conformidad con la Orden No. 79, de 14 del pasado mes de Octubre (Ref. 8'002-2(563)), acabo de anunciar a la Señora Birsen que le ha sido concedida una beca de 9 meses de duración para ampliar sus estudios en España. Ello no obstante, me permito observar que sospechando, según los antecedentes que existen en esta Embajada, que la beca no esté más en vigor, paso a resumir, a continuación, el estado en que se encuentra el intercambio de éstas entre España y Turquía :

a) Del Instituto Hispano-árabe de Cultura :

1.- Beca de Verano concedida al Lectorado. No pudo emprender viaje su beneficiaria, la Srta. Mefküre Tamer, y el 9 de Julio último esta Embajada (Despacho No. 366) propuso para sustituirla a la Srta. Hilda Gurdikyan. No se ha obtenido respuesta a este Despacho.

2.- Beca para curso 1959-60. Después de ofrecida (Orden No. 1951, de 20 de Mayo), fué anulada (Orden No. 2086, de 13 de Junio) por haber prorrogado por un año las becas de los Señores Muzzafer Arian y Nurhan Büyük Gönenç, comunicándose así a este Ministerio de Asuntos Exteriores (Nota Verbal No. 129, de 2.7.1959).

b) De la Dirección General de Relaciones Culturales:

1.- Beca de Verano. El Ministerio de Asuntos Exteriores, por Nota Verbal de 8 de Mayo último, agradeció el ofrecimiento hecho en Nota de 14 de Abril por esta Embajada, pero no nombró candidato alguno, con lo que la beca quedó vacante, pero ya ha caducado, pues había de otorgarse antes del 10 de Mayo indicando el curso al que deseaba asistir el candidato.

2.- Beca para "Música en Compostela". El Ministerio de Asuntos Exteriores de Turquía comunicó que ningún candidato se había presentado para optar a estas becas (Nota de 17.7.1959). El curso ya ha tenido lugar.

./..

*Intercambio de becas en
Sección Relaciones*

*Fecha
tel
26-XI-59*

anlyturk

⁶⁰Archivo General de la Administración (AGA), Signatura: 82/15570, 4 de Noviembre de 1959.

EK-3. Türk Elçiliğine Sığınan Mülteciler ⁶¹

SERVICIO DE INVESTIGACIÓN MILITAR
DEMARCAción DEL EJÉRCITO DEL CENTRO
Plaza de MADRID. Núm. 4105 Año 1938.
EXPEDIENTE
seguido contra ELEMENTOS REFUGIADOS EN LA LEGACION DE TURQUÍA
Pertenece _____
Categoría _____
POR
Dieron principio las investigaciones en fecha _____ de _____ de 193_____
En fecha 5 de Marzo de 1938 pasaron a la Jefatura Central
Situación de los encartados. { En prisión preventiva el _____ de _____ de 193_____
En prisión atenuada el _____ de _____ de 193_____
En libertad provisional el _____ de _____ de 193_____
OBSERVACIONES: _____

⁶¹Archivo General Militar de Ávila (AGMAV), Código de referencia: C.3002, Signatura: 5

EK-4. İspanya İç Savaşı Sonrasında Toplama Kampına Alınan İhsan Adalı'nın Kimlik Bilgileri⁶²

(Turco)

Apellidos ADALI

Nombre IHSAN

Naturaleza Turquia Pº Antioquia.

Edad 30 Estado S. Hijos

Residencia Antioquia (Turquia)

Oficio Cocinero

Padres Rasin y Sabriel

~~Prisionero o presentado~~ de tenido fecha 23-9-40

Dónde fue prisionero o se presento Figuera

Unidad enemiga en que sirvió

Campo donde fue concentrado Cervera

C. Clasificadora que lo clasifica

~~Clasificación~~ ingresó 27-10-40

Salida del Campo

Destino

EK. 5. Dışişleri, Avrupa Birliği ve İş Birliği Bakanlığı Genel Arşivi'nin yer aldığı Santa Cruz Sarayı⁶³

⁶²Archivo General Militar de Guadalajara (AGMG), Texto Fondo: DCME, UI_Currens: 305279, Expediente: 64.

⁶³<https://www.exteriores.gob.es/es/Ministerio/Sedes/Paginas/PalacioSantaCruz.aspx> - Erişim 05.12.2024.

EK- 6. Millî Tarih Arşivi'nin Araştırmacılar Salonu⁶⁴

EK-7. İdare Genel Arşivi'nin Araştırmacılar Salonu⁶⁵

⁶⁴<https://x.com/ArchivosEst/status/1017353923034836994> -. Erişim 07.12.2024.

⁶⁵<https://www.cultura.gob.es/.imaging/mte/mcd-theme/contenido-cim-md/dam/mcd/cultura/areas/archivos/mc/red-bibliotecas-archivos-estatales/bibliotecas-rebae/biblioteca-archivo-general-de-la-administracion/jcr:content/biblioteca-archivo-general-de-la-administracion.jpg> -. Erişim 09.12.2024.

EK-8. Avila Askerî Genel Arşivi'nin Araştırmacılar Salonu⁶⁶

EK-9. Guadalajara Askerî Genel Arşivi'nin Araştırma Salonu⁶⁷

⁶⁶<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/sites/default/files/2017-02/Sala%20de%20Investigadores.JPG> - Erişim 13.12.2024.

⁶⁷Fotoğraf: Kişisel arşivden, 2022.

EK-10. İspanya Millî Kütüphanesi Dijital Gazete Arşivi Arama Sayfası⁶⁸

Hemeroteca Digital
Biblioteca Nacional de España

Consulta Resultados Títulos Texto completo Novedades Ayuda

Q Turquia el texto

o contengan las palabras el texto

y no contengan las palabras el texto

COLECCIÓN	TÍTULO	LUGAR	AÑO
☐ Administración local	☐ 14ª División	☐ Alava	☐ 1574
☐ África	☐ 15/15/15 (Ames)	☐ Albacete	☐ 1637
☐ Agricultura	☐ 1616	☐ Alemania	☐ 1638
☐ Agricultura y ganadería	☐ 25 División	☐ Alicante	☐ 1678
☐ Ajedrez	☐ 3 E (Madrid)	☐ Almería	☐ 1683
☐ Almanagues	☐ 5 (Vitoria)	☐ Argelia	☐ 1684
☐ Anarquismo	☐ 6 75 (Pamplona)	☐ Argentina	☐ 1685
☐ Anuarios e informes	☐ 6 d'octubre	☐ Asturias	☐ 1689
☐ Archivos, bibliotecas y museos	☐ 606 (Übeda)	☐ Ávila	☐ 1690
	☐ 6 en 1	☐ Badajoz	☐ 1691

Tipos: ☐ Títulos ☐ Ejemplares ☒ Páginas

fecha desde 01.02.1929 hasta 10.12.1929

Resultados por página: 10 Ordenación: de más antiguo a más reciente

BUSCAR SOLO EN TÍTULOS DE ACCESO LIBRE LIMPIAR RECUPERAR GUARDAR CARGAR...

EK-11. Tarihsel Basın Sanal Kütüphanesi Dijital Gazete Arşivi Arama Sayfası⁶⁹

BVPH
Biblioteca Virtual de Prensa Histórica

Inicio sesión ES

Busqueda Buscar en el texto completo

Presentación Busqueda Indices Calendario Lugares Colecciones Bibliografías Noticias Estadísticas

Búsqueda de obras

Búsqueda general:
Turquia
☒ Buscar en el texto completo

Por campos

Título:

Biblioteca:
Seleccione una opción

País:

Comunidad Autónoma:

Provincia:

Secciones

☐ Prensa y Revistas

☐ Artículos y capítulos

☐ Revistas Culturales

⁶⁸ <https://hemerotecadigital.bne.es/hd/es/advanced> - Erişim 14.03.2025.⁶⁹ <https://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/busqueda.do> - Erişim 14.03.2025.